

Ante Gulin (pr.)

Konjeverate i Mirlović Zagora - Župe Šibenske biskupije

(Zbornik radova znanstvenog skupa sela Šibenskog zaleđa župa Konjeverate i Mirlović Zagora u prošlosti, Muzej grada Šibenika, 14. - 16. studenoga 2002.), HAZU, Zagreb 2005.

Zbornik radova izdao je HAZU, odsjek za povijesne znanosti, a uredio i napisao predgovor dr. sc. Ante Gulin. Zborenik je podijeljena na osam poglavlja.

U prvom poglavlju KATARINA KRIZMANIĆ i NEDILJKA PRLJ-ŠIMIĆ obrađuju *geološka obilježja šibenskog zaleđa*. Prikazuju dosadašnja istraživanja i osvrću se na stratigrafiju, tektoniku, hidrogeologiju, speleologiju i geološku evoluciju spomenutog područja.

DRAGO MAGUŠ donosi povijesni prikaz istraživanja *flore i faune na području nacionalnog parka Krka*, s posebnim osvrtom na područje župe Konjeverate. Iz prikaza je razvidno da skoro polovica flore i faune zastupljene u nacionalnom parku postoji na području župe Konjeverate, preciznije rečeno, od 860 vrsta papratnjača i sjemenjača 460 ih se nalazi na spomenutom području a od 20 vrsta riba ih živi napodručju Konjevratata.

VIŠNJA i MARKO VUČETIĆ analiziraju *klimatske značajke šibenskog zaleđa* od 1961. do 1999. došli su do zaključka da u spomenutom razdoblju zime postaju blaže a ljeta toplija, ali i sve većim olujama.

Drugo poglavlje donosi Arheološke priloge. MARKO MENĐUŠIĆ, u članku *Pretpovijensa arheološka topografija prostora župa Konjevrat i Mirlović Zagora*, raspravlja o spomenutim mjestima od prve pojave čovjeka do susreta s rimskom civilizacijom. ŽELJKO MILETIĆ, u članku *Tragovi rimskih cesta na području župa Konjevrat i Mirlović Zagora* govori o mreži rimskih cesta. Istaknute su mogućnosti teritorijalnog organiziranja tog prostora u antičko doba.

U trećem poglavlju doneseni su Povijesni prilozi u kojima sudjeluje 10 autora. Tri se autora bave srednjim vijekom, pod različitim kutom gledanja. Niz otvara ANTE GULIN s prilogom *Sela župa Konjevrat i Pokrovnik u srednjem vijeku*. Sela se spominju prvi put u darovnici kralja Bele IV. iz 1251. kojom se određuju granice šibenskog distrikta. No, autor prati razvoj od kasne antike pa do novijeg doba.

DAMIR KARBIĆ, koji je ujedno i zamjenik glavnog urednika, temelji svoja istraživanja o *selima župa Konjevrata i Mirlović Zagora* na ne objavljenom arhivskoj građi *bilježničkih spisa* Državnog arhiva u Zadru i Arhiva HAZU, te u članku donosi vrijedne novo pronađene podatke o stanovništvu i nazivima mjesta tog područja. Treći autor, KREŠIMIR KUŽIĆ prati *zbivanja* u spomenutim župama od prvih turskih prodora krajem srednjeg vijeka, napose *od pada Bosne 1463. do požarevačkog mira 1718.*, osvrćući se posebno na poznatu obitelj Vojnović-Nakić.

Istraživačica hrvatske povijesti iz vremena mletačke vladavine na šim krajevima LOVORKA ČORALIĆ prikazuje stanovništvo, strukturu i gospodarsko stanje *sela u župama Konjevrat i Mirlović prema mletačkim katastrima iz 1709.-1751.* KREŠIMIR ČVRLJAK vodi nas *stopama europskih hrvatskih znamenitih putnika po lozovačkom i konjevratском zaravanku*.

Istražuje svjedočanstva putopisaca o navedenom području osvrćući se posebno na zapažanja o Trtru i rtarskom vinu, te na romantičnu viziju uloge Krke i raspuća Tromilja u službi industrije. Suvremeno razdoblje *od 1900. do 1950.* obrađuje ZDRAVKO DIZDAR, zadržavajući se posebno na ratnim zbivanjima i promjenama državnih tvorevina od Austro-ugarske, preko SHS, Kraljevine Jugoslavije, NDH i komunističke FNRJ. Govoreći o Žrtvama II. svjetskog i Domovinskog rata u Župama Konjevrata i Mirlović, PETAR BEZINA opisuje *žrtve II. svjetskog i Domovinskog rata* i djelovanje franjevac na tom području, te donosi popis imena nastradalih u spomenuta dva rata.

Navažnija povijesna *zbivanja od 1950-ih do Domovinskog rata 1990./91.* posebno s obzirom na elektrifikaciju, osvrće se glavni urednik ANTE GULIN na temelju vlastitih sjećanja i stručne literature. IVICA ĐAKOVIĆ u radu *o razvitku školstva* raspravlja o izgradnji prvih škola 1905. u Konjevratima, 1906. u Pokrovniku, 1951. u Lozovcu i 1956./57. u zaseoku Živković.

Autor potom analizira statističke podatke o stanovništvu i djeci, te raspravlja o uzrocima iseljavanja koje vidi kao po-

sljedice marksističke utopije socijalističkog gospodarstva. JOSIP JURAS opisuje *prve višestranačke izbore na području bivše općine Šibenik 1990. i Domovinski rat (1991.-1995)*.

U četvrtom dijelu tri autora raspravljaju o religiozno-društvenim prilikama na području spomenutih dviju župa. VICKO KAPITANOVIĆ, pretežno se bavi crkvenim ustrojem religijskog života, njegovim urušavanjem i ponovnom obnovom, koji su se nametali kao posljedica različitih političkih zbivanja. Posebnu pozornost posvećuje obnovi i izgradnji crkava, državnom utjecaju na vjerski život i utjecaju župnika na društveni i kulturni život na tom području. Nekadašnji župnik Mirlovića i Konjevratara FRA IVON MENĐUŠIĆ na temelju literature i osobnog sjećanja iznosi *povijest župa od navodnog prvog spomena do danas*. Treći je prilog također nekadašnjeg mirlovičkog župnika, a sada već pokojnog FRA AUGUSTINA KROLE, koji nije pisan za ovu prigodu, ali je uredništvo prosudilo da donosi važne manje poznate povijesne podatke.

Peto poglavlje sadrži dva Demografska priloga. ZORAN LADIĆ na temelju *matičnih knjiga* analizira neke aspekte *demografske i obiteljske povijesti* tih dviju župa.

MATE MATAS obrađuje *demografska obilježja šireg područja šibenske zagore na temelju popisa stanovništva od 1857. do 2001.*, matičnim knjigama i drugim vrelima te upozorava na brzo demografsko izumiranje toga prostora.

Šesto poglavlje Etnografski prilozi, sastoji se od tri rada. DINKA ALAUPOVIĆ GJELDUM na temelju terenskih istraživanja govori o *običajima i vjerovanjima u župama*, koji su velikim dijelom nestali i još žive u uspomenama pojedinaca.

JADRAN KALE pod naslovom *Tradicijsko-stočarstvo i etnografska slika župe Konjeverate*, na temelju novije literature i terenskog istraživanja, govori o predmetima, običajima i vjerovanjima vezanim za stočarstvo.

JOŠKO ČALETA uzima kao primjer SKUD "Sloga" iz Pakova Sela i KUD "Zvona" iz Mirlović Zagore da bi u pozorio na specifičan doprinos njihove *organizirane folklorne djelatnosti u očuvanju lokalne glazbeno-plesne baštine* te razmatra njezin utjecaj i važnost na društveni život u tim selima.

Sedmo poglavlje pod naslovom *Onomastični i jezični prilozi* odnosi se na analizu prezimena i govor kojima se bave dvije Ivane. *Prezimeni* u dotičnim župama u središtu su zanimanja IVANE MATAS IVANKOVIĆ, koja u svom radu istražuje značenje, tvor-

bu i podrijetlo prezimena i na temelju njih pokušava odgonetnuti vrijeme naseljavanja, zanimanje regionalnu pripadnosti prilike u kojima je živjelo stanovništvo. IVANA KURTOVIĆ opisuje *osnovna jezična obilježja govora šibenskog zaleđa*, iznosi pregled samoglasničkoga, suglasničkoga, naglasnoga i oblikotvornog sustava s njegovim osobitostima i osvrt na rječnik toga kraja.

Osmo poglavlje. Dva zadnja predavanja obogaćena brojnim slikovnim ilustracijama raspravljaju o sakralnim i javnim objektima na području župa.

MERI KUNIČIĆ u članku *o arhitekturi i inventar crkava* iznosi podatke o crkvama Uznesenja Marijina u Mirlović Zagori, Sv. Mihovila u Pokrovniku, Sv. Ivana Krstitelja u Konjevratima i Sv. Fran u Pakovu Selu i pisuje njihova arhitektonska obilježja i liturgijski namještaj pretežno klasicističkog stila. Posljednje predavanje ZDRAVKA ŽIVKOVIĆA opisuje *Narodno, sakralno i profano graditeljstvo na području župa Konjevrate i Mirlović Zagora*, u što su uključeni javni objekti, posebno škole i crkve.

Od 27 priloga prema naznaci 17 priloga su izvorni znanstveni radovi a 10 prethodna priopćenja. Recenzenti su ugledni povjesničari akademici FRANJO ŠANJEK i TOMISLAV RAUKAR što dokazuje i ozbiljnu ocjenu znanstvenih istraživanja. *Zbornik* je, dakle, bez sumnje vrijedan doprinos razvoju hrvatske historiografije, posebno na području Zagore o kojoj u prethodnim desetljećima nije obilovala znanstvena literatura.

Vicko Kapitanović